

**สรุปผลการจัดกิจกรรมภายใต้โครงการสัมมนาเครือข่าย
เนื่องในโอกาสพิธีเปิดสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพื้นที่ภาคเหนือ
เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙
ณ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพื้นที่ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่
จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ**

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (สำนักงาน กสม.) ดำเนินการจัดกิจกรรมภายใต้โครงการสัมมนาเครือข่ายเนื่องในโอกาสพิธีเปิดสำนักงาน กสม. พื้นที่ภาคเหนือ เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙ ณ สำนักงาน กสม. พื้นที่ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงานภาคีเครือข่ายด้านสิทธิมนุษยชน โดยมีผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ ผู้แทนทางการทูต สื่อมวลชน และประชาชนในพื้นที่เข้าร่วม รวมจำนวน ๒๐๔ คน สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๑. การเปิดสำนักงานฯ และกล่าวปาฐกถา หัวข้อ “สิทธิมนุษยชนกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน”

นางสาวพรรษา ทอมหวล เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวถึงความจำเป็นและวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสำนักงาน กสม. พื้นที่ภาคเหนือว่า กสม. ให้ความสำคัญกับการจัดตั้งสำนักงานในภูมิภาค เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้อย่างทั่วถึง รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานการดำเนินงานของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทั้งนี้ สำนักงาน กสม. พื้นที่ภาคเหนือ มีขอบเขตการดำเนินงานครอบคลุมจังหวัดในภาคเหนือ ๑๕ จังหวัด โดยมีภารกิจหลักทั้งในด้านการคุ้มครอง เฝ้าระวัง และส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การจัดพิธีเปิดสำนักงาน กสม. พื้นที่ภาคเหนือขึ้นอย่างเป็นทางการ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ได้รับทราบ และเพื่อประโยชน์ในการร่วมมือและประสานงานระหว่างกันเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ภาคเหนือให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป

นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์ ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวปาฐกถา หัวข้อ “สิทธิมนุษยชนกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน” โดยกล่าวถึงการจัดตั้งสำนักงาน กสม. พื้นที่ภาคเหนือ ถือเป็นสำนักงานในภูมิภาคแห่งที่ ๓ ของ กสม. เพื่อตอบสนองต่อนโยบายการทำงานเชิงรุกในพื้นที่ทั้งด้านการส่งเสริม คุ้มครอง และเฝ้าระวังสถานการณ์สิทธิมนุษยชน ทำหน้าที่รับเรื่องร้องเรียนการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตรวจสอบ เสนอแนะ และประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้แก้ไขและเยียวยาความเดือดร้อนในพื้นที่ภาคเหนือ

จากการรับเรื่องร้องเรียนและประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า ประชาชนยังคงเผชิญกับปัญหาและความท้าทายในหลายประเด็น เช่น ปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งกลุ่มเด็กนักเรียนรหัส G และกลุ่มพระหรือสามเณรไร้รัฐไร้สัญชาติที่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและสถานะบุคคล ปัญหาสิทธิในที่ดินทำกินและทรัพยากรธรรมชาติจากการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติทับซ้อนกับที่ดินที่ประชาชนเคยทำกินมาก่อน ปัญหาการจัดการน้ำท่วม ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากมลพิษทางอากาศ โดยเฉพาะฝุ่น PM ๒.๕ และหมอกควันข้ามพรมแดน มลพิษทางน้ำจากการทำเหมืองแร่ในประเทศเพื่อนบ้าน และปัญหาอื่น ๆ อาทิ การค้ามนุษย์ ผู้หนีภัยความไม่สงบจากประเทศเพื่อนบ้าน และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

สำนักงาน กสม. พื้นที่ภาคเหนือได้เริ่มปฏิบัติงานมาตั้งแต่เดือนสิงหาคม ๒๕๖๘ โดยที่ผ่านมามีดำเนินการรับเรื่องร้องเรียนและประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเด็นปัญหาข้างต้นอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดคลินิกสิทธิมนุษยชนโดยร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถาบันการศึกษาเพื่อช่วยเหลือประชาชนให้สามารถเข้าสู่กระบวนการยื่นขอสถานะบุคคลได้อย่างถูกต้อง การติดตามและรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสารพิษปนเปื้อนในแม่น้ำกกเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และการตรวจสอบโครงการพัฒนาหรือปัญหา

ข้อพิพาทเรื่องที่ดินที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่ พร้อมเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการแก้ไข โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม เป็นต้น

นอกจากนี้ ประธาน กสม. เน้นย้ำถึงการดำเนินงานของ กสม. ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนและเป็นหัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหาเชิงระบบ เพราะการดำเนินงานสิทธิมนุษยชนไม่อาจขับเคลื่อนได้โดยองค์กรใดองค์กรหนึ่งเพียงลำพัง แต่ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อสร้างระบบการคุ้มครองสิทธิที่เข้มแข็งซึ่งนำไปสู่สังคมที่เคารพสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๒. เวทีเสวนา “สิทธิมนุษยชน ความท้าทาย และความคาดหวังต่อ กสม. ในพื้นที่ภาคเหนือ”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดำเนินรายการเวทีเสวนา “สิทธิมนุษยชน ความท้าทาย และความคาดหวังต่อ กสม. ในพื้นที่ภาคเหนือ” ร่วมกับวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ดังนี้

นายชัชวาลย์ ทองดีเลิศ ประธานสภามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวว่าปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคม กฎหมาย และนโยบายที่ไม่เป็นธรรม รวมถึงความเหลื่อมล้ำ และสังคมที่ขาดประชาธิปไตย ส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน ดังนั้น กสม. จึงควรมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้การดำเนินงานของภาครัฐเป็นไปตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนเพื่อก่อให้เกิดการเคารพสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ จะต้องแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา และลดเหตุปัจจัยของการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยการแก้ไขกฎหมายเพื่อทำให้เกิดธรรมาภิบาลในกระบวนการยุติธรรม และทำให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงความเป็นธรรมได้อย่างรวดเร็ว โปร่งใส และได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง

สำหรับสภามหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นองค์กรภาคประชาสังคมทำงานร่วมกับทุกภาคส่วน เพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นควันใน จ. เชียงใหม่ ให้สังคมมีอากาศสะอาดทุกฤดูกาล จากการดำเนินงานพบว่า ปัญหาฝุ่นควัน PM ๒.๕ มีสาเหตุหลักมาจากการคมนาคมขนส่ง โรงไฟฟ้า และโรงงานอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาจากต้นเหตุเหล่านี้ได้ กลับกล่าวโทษประชาชน โดยเฉพาะเกษตรกรว่ามีการเผาไหม้ในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเป็นข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ทั้งนี้ ควรแก้ไขปัญหการปล่อยมลพิษทางอากาศจากโรงงานไฟฟ้าซึ่งใช้ถ่านหิน กำหนดนโยบายพลังงานสะอาด และลดผลกระทบจากมลพิษทางอากาศใน จ. เชียงใหม่ เนื่องจากปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อสุขภาพของประชาชน อาทิ ทำให้ป่วยเป็นโรคทางเดินหายใจ กลุ่มโรคหัวใจ หลอดเลือด และมะเร็งปอด ดังนั้น ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงควรตั้งอยู่บนข้อมูลอย่างรอบด้าน

สภามหาวิทยาลัยเชียงใหม่มุ่งเน้นกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในการจัดการตนเอง ยึดหลักการทำงานแบบล่างขึ้นบน โดยเปลี่ยนจากระบบสั่งการแบบราชการจากบนลงล่างเป็นการยึดชุมชนเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหา และมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกสนับสนุนการทำงาน ทั้งนี้ สภามหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีส่วนร่วมในพัฒนาศักยภาพ เสริมพลัง และทำงานร่วมกับท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ ทั้งด้านการวางแผนงาน และการประสานงานเครือข่ายสภามหาวิทยาลัยเชียงใหม่กว่า ๒๐ จังหวัด เพื่อร่วมผลักดันร่าง พ.ร.บ. บริหารจัดการเพื่ออากาศสะอาด พ.ศ. พร้อมทั้งรณรงค์ เสริมพลังและอำนาจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

นอกจากนี้ ยังได้ส่งเสริมการทำวนเกษตร ปลูกพืชยืนต้น หรือพืชหลายชนิดแทนพืชเชิงเดี่ยว เนื่องจากระบบพืชเชิงเดี่ยวก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างนายทุนและเกษตรกร การทำลายป่าไม้ ปัญหาดินถล่ม และปัญหาฝุ่นควัน PM ๒.๕ รวมถึงการแก้ไขปัญหาการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติทับซ้อนที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชนที่มีประชาชนจำนวนมากได้รับความเดือดร้อนจากความไม่มั่นคงในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ดังนั้น จึงควรสร้างการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่ไปสู่ระดับประเทศ ทั้งด้านกฎหมาย นโยบาย และการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่มีความเท่าเทียม เป็นธรรม และเกิดสันติสุข

สำหรับความคาดหวังต่อ กสม. ในการร่วมต่อสู้กับภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่องโดยไม่เกรงกลัวต่ออำนาจที่ไม่เป็นธรรม เพื่อปกป้องและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ตลอดจนทำให้ประชาชนรู้สิทธิของตนและสามารถปกป้องตนเองได้ ทั้งนี้ กสม. ควรเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหาข้อร้องเรียนและการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากกรณีขนาดใหญ่ ไปสู่การแก้ไขปัญหาในเชิงระบบในระดับโครงสร้างและที่ต้นเหตุของปัญหา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความตระหนักรู้และเสริมพลังแก่ประชาชน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม

ศ.เกียรติคุณ อรรถจักร สัตยานุรักษ์ นักวิชาการอิสระด้านประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนว่าเป็นเหมือน “สิ่งแปลกปลอมที่มีคุณค่าในสังคมไทย” แต่จะอย่างไรจึงจะสามารถผสานเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สำหรับพื้นที่ภาคเหนือมีการต่อสู้ของประชาชนเพื่อเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ อาทิ สิทธิในสถานะบุคคล สิทธิในที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม ซึ่งประชาชนในพื้นที่มีความคาดหวังต่อ กสม. ในการทำงานด้านสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจสิทธิมนุษยชน และนำฐานคิดดังกล่าวมาแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง ช่วยเหลือคนยากไร้ ผู้ที่เข้าไม่ถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคม

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเห็นอกเห็นใจต่อกัน (sympathy) พร้อมบริจาคช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก แต่ยังไม่เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างและกระบวนการกดทับให้คนในสังคมยอมจำนนต่ออำนาจ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความยากจน และความไม่เป็นธรรม เนื่องจากสังคมไทยมองปัญหาและความหวังของประชาชนเป็นเรื่องของปัจเจก ยังขาดความเข้าใจผู้อื่นและการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (empathy) ดังนั้น บทบาทสำคัญของ กสม. คือการรื้อปรับโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรมด้วยฐานคิดสิทธิมนุษยชน รวมถึงส่งเสริมให้เกิดความเห็นอกเห็นใจในระดับสังคม (social empathy) รวมถึงเห็นว่าการเหลื่อมล้ำ การเข้าไม่ถึงความเป็นธรรม และปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่ใช่เรื่องของปัจเจกชน

นอกจากนี้ กสม. ไม่ควรมุ่งแก้ไขปัญหาเฉพาะรายกรณี แต่ควรให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาในระดับโครงสร้าง กฎหมาย และนโยบายอย่างเป็นระบบ เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ดังนั้น การดำเนินงานจึงควรเริ่มจากการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในพื้นที่อย่างรอบด้าน และขับเคลื่อนงานร่วมกับเครือข่ายในทุกภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม นักวิชาการ สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน เพื่อเสริมสร้างพลังความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน ซึ่งที่ผ่านมา กสม. ได้รับฟังเสียงของคนที่ไม่มียุติธรรมไม่มีเสียง (voice of the voiceless) ดังนั้น ทุกภาคส่วนต้องร่วมกับ กสม. ยืนหยัดต่อสู้และขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างสังคมไทยที่เคารพสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง

ผศ.อุดม งามเมืองสกุล คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา กล่าวว่า ทุกคนและทุกหน่วยงานมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชน เนื่องจากสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของทุกคนและการทำงานต้องใช้ฐานสิทธิมนุษยชน ดังนั้น ทุกหน่วยงานควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และประสานการทำงานร่วมกัน โดยที่ผ่านมาได้มีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับการดูแลผู้ติดเชื้อเอชไอวี และการจัดทำข้อมูลประวัติผู้มีปัญหาสถานะบุคคล พบความเหลื่อมล้ำที่ซ้ำซ้อน และระบบการบริหารจัดการภาครัฐที่มีข้อจำกัดทำให้ประชาชนเข้าไม่ถึงสิทธิมนุษยชน รวมถึงขาดการรับฟังเสียงของประชาชนเจ้าของปัญหา

กสม. มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ จึงต้องสร้างเครือข่ายในระดับพื้นที่ ทั้งนี้ รัฐบาลควรสนับสนุนงบประมาณแก่ กสม. เพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน เนื่องจากปัญหาดังกล่าวมีความซับซ้อน เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน นอกจากนี้ การละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่เพียงแต่เกิดขึ้นระหว่างรัฐกับประชาชน หรือภาคธุรกิจละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่อาจเกิดจากบุคคลในครอบครัวหรือระหว่างประชาชนด้วยกันเอง

กสม. ดำเนินการแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเด็นที่หลากหลาย อาทิ การกำหนดอัตราค่าไฟฟ้าที่เหมาะสมและเป็นธรรมต่อภาคครัวเรือน ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวประชาชน นอกจากนี้ มีประเด็นสิทธิมนุษยชนใหม่ ๆ ซึ่ง กสม. ให้ความสำคัญ อาทิ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) กับสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม มีประเด็นที่ กสม. ควรดำเนินการ ได้แก่ การแก้ไขปัญหาทุจริตกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งปัญหาคอร์รัปชันเป็นต้นเหตุสำคัญของการละเมิดสิทธิมนุษยชน และการส่งเสริมสิทธิด้านการศึกษา เป็นต้น ดังนั้น ทุกภาคส่วนควรเข้าร่วมกับ

กสม. ในการดำเนินงานส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค รวมถึงการกระจายอำนาจสู่การตัดสินใจในระดับชุมชน และส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีเจตจำนง ในการใช้ฐานคิดสิทธิมนุษยชนเพื่อวางแผนงาน บริหารจัดการ และแก้ไขปัญหาในพื้นที่

นายโกวิท บุญธรรม ผู้สื่อข่าวไทยพีบีเอสภาคเหนือ กล่าวถึงประสบการณ์ทำงานร่วมกับ กสม. พบว่า กสม. เป็น “วิตามิน” ที่สำคัญต่อประชาชนที่ขาดไปจากสังคมไทยไม่ได้ เนื่องจาก กสม. มีส่วนสำคัญในการช่วย สนับสนุนการทำงานแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม นักวิชาการ สื่อมวลชน และชุมชน โดยเมื่อ กสม. ลงพื้นที่จะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในการเปิดเผยข้อมูล และการดำเนินงาน ต่าง ๆ เช่น กรณีการแก้ไขปัญหาสารพิษปนเปื้อนในแม่น้ำกก จ. เชียงราย กสม. มีบทบาทสำคัญในการประสาน ความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้ข้อมูล และรับฟังเสียงของประชาชน ทำให้เกิด การเปิดเผยข้อมูลและสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่ถึงปัญหาสารพิษปนเปื้อนในแม่น้ำกก เพื่อป้องกันผลกระทบต่อ สุขภาพของประชาชนจากการใช้น้ำที่ปนเปื้อนสารพิษในการอุปโภคบริโภค นอกจากนี้ พบว่ามีการทำเหมืองแร่ แร่เอิร์ธในประเทศเพื่อนบ้าน จึงเกิดเครือข่ายสิทธิมนุษยชนไทใหญ่ที่ใช้สิทธิมนุษยชนเป็นฐานในการทำงานเฝ้าระวัง และแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับปัญหาสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดน กสม. จึงควรประสาน ความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว

กสม. ดำเนินงานด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ภาคเหนือหลายประเด็น อาทิ การแก้ไขปัญหาเด็กไร้รัฐไร้สัญชาติ การคุ้มครองเด็กที่หนีภัยความไม่สงบเข้ามาในประเทศไทย รวมถึงการแก้ไขปัญหาฝุ่นควัน PM ๒.๕ และกรณีประชาชนถูกไล่รื้อที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินจากการประกาศพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ดังนั้น การดำเนินงานของ กสม. ดังกล่าวเหมือนกับวิตามินที่ประชาชนขาดไม่ได้ หากขาด ก็จะทำให้เกิดโรคภัยต่าง ๆ หรือการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ห่างไกลที่ประสบปัญหา การเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ สำหรับกรณีการให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาสถานะบุคคล ต้องแยกระหว่าง การคุ้มครองสิทธิเด็กให้เข้าถึงการศึกษา และปัญหาเด็กเข้าเมืองผิดกฎหมาย โดยควรนำหลักการสิทธิมนุษยชนและ กฎหมายที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนการทำงาน นอกจากนี้ กรณีประชาชนเดินทางออกจากป่าเพื่อยื่นหนังสือต่อ กสม. ให้คุ้มครองสิทธิของพวกเขาในการเข้าถึงที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย และทรัพยากรเนื่องจากไม่ได้รับความเป็นธรรม จากการประกาศพื้นที่อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทำให้ต้องย้ายบ้านเรือนประชาชนออกจากป่า ประมาณ ๑,๐๐๐ ครัวเรือน และมีการเวนคืนที่ดินที่ตั้งบ้านเรือนและร้านค้าของประชาชนบริเวณตลาดสายลมจอย อ. แม่สาย จ. เชียงราย สิ่งสำคัญคือที่อยู่อาศัยของประชาชนได้รับผลกระทบ

ความคาดหวังต่อ กสม. ในการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนกรณีปัญหาสิทธิในสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิ ในอากาศสะอาด ควรร่วมกันผลักดันกฎหมายอากาศสะอาด การแก้ไขปัญหาสารพิษปนเปื้อนในแม่น้ำโขง ซึ่งกระทบ อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงทั้งหมด กรณีประชาชนถูกจำกัดสิทธิในที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน การทำให้คนอยู่กับป่าได้ การอพยพย้ายถิ่นของผู้หนีภัยความไม่สงบจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาในพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งควรมีการหีบยก มาหารือเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลดังกล่าว นอกจากนี้ กสม. ควรมีบทบาทในการส่งเสริมการกระจายอำนาจไปสู่ ประชาชน และสร้างพลเมืองที่ตื่นรู้ร่วมกันแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ความเห็นของผู้เข้าร่วม

๑) นางเตือนใจ ดีเทศน์ ผู้ก่อตั้งมูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา และอดีต กสม. ระบุว่า ปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) ข้อ ๑๕ รับรองสิทธิของทุกคนในการมี สัญชาติ ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องจัดให้ประชาชนในดินแดนของรัฐนั้น สำหรับประชาชนดั้งเดิมที่อยู่ใน ประเทศไทยมาอย่างยาวนาน บางรายอยู่มากกว่า ๓๐ ปี แต่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลกลับไม่ได้รับสัญชาติแม้จะมี จุดเกาะเกี่ยวกับสังคมไทยก็ตาม ดังนั้น กสม. ควรแก้ปัญหาดังกล่าวร่วมกับกระทรวงมหาดไทย

๒) นายบัญชาการ พลชมชื่น ประธานช่วงกำกับ อ. สารภี จ. เชียงใหม่ ซึ่งเป็นเครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่เชียงใหม่ พบว่าประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน สิทธิ และเสรีภาพ อาทิ เข้าใจว่าในการเลือกตั้งตนมีสิทธิในการรับเงินจากการขายเสียง หรือยังขาดความเข้าใจว่าคนไทยใหญ่มีสิทธิมาค้าขายในประเทศไทยทำให้คนไทยเข้าไม่ถึงสิทธิในการประกอบอาชีพ เกิดการแย่งงานหรืออาชีพของคนไทย กสม. จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร ทั้งนี้ ประชาชนในพื้นที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน แม้จะมีศูนย์ดำรงธรรมแต่เป็นเพียงไปรษณีย์ที่นำเรื่องไปสู่หน่วยงานภาครัฐและประชาชนไม่ได้รับการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ กรณีการตรวจสอบเรื่องการรื้อฝายพญาคำของ กสม. ประชาชนยังขาดความเข้าใจว่าสามารถนำรายงานผลการตรวจสอบดังกล่าวไปแจ้งความดำเนินคดีกับผู้รื้อฝายได้หรือไม่

๓) นายเกรียงไกร ไชยเมืองดี ผู้อำนวยการมูลนิธิริชชีเด็ก ทำงานร่วมกับเด็กและเยาวชนเพื่อส่งเสริมสิทธิเด็ก กล่าวว่าประเด็นที่หารือในวันนี้เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็กทั้งสิ้น เนื่องจากเด็กเป็นกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในทุกมิติ ทั้งนี้ ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นจากรัฐบาลขาดความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน และไม่เคารพสิทธิมนุษยชน ดังนั้น กสม. และทุกภาคส่วนต้องร่วมกันผลักดันให้รัฐดำเนินการตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี เพื่อให้เกิดรัฐบาลที่เคารพ คุ้มครอง และเติมเต็มสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชน

๔) นายสมพงศ์ คำยคำ ประธานชมรมผู้สูงอายุ จ. เชียงใหม่ มีข้อสังเกตต่อองค์การอิสระเนื่องจากส่วนใหญ่ถูกจำกัดด้วยกฎหมาย และระเบียบต่าง ๆ ยังมีความกลัวต่อการดำเนินการที่อาจส่งผลกระทบต่อตนเอง ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐไม่ได้แก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุทำให้ปัญหาต่าง ๆ ยังคงดำรงอยู่

ในช่วงท้าย **ประธาน กสม.** กล่าวเน้นย้ำว่า กสม. มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนและสร้างความตระหนักรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนแก่สังคม และเป็นกระบอกเสียงให้แก่ประชาชน โดยที่ผ่านมาได้จัดทำข้อเสนอแนะ และรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนเสนอต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อสั่งการให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องตอบรับข้อเสนอแนะของ กสม. แต่ในทางปฏิบัติยังไม่เกิดผลมากนัก ดังนั้น ทุกภาคส่วนต้องร่วมกันผลักดันให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการแก้ไขปัญหาแก่ประชาชนให้สอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ กสม. ต้องการสร้างความเป็นธรรมในสังคม จึงต้องคิดหาวิธีในการทำงาน รับฟังเสียงของประชาชน และต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมร่วมกันกับภาคีเครือข่ายต่อไป

๓. เวทีสาธารณะ “สถานการณ์สิทธิมนุษยชนกับการขับเคลื่อนงานร่วมกับ กสม. ในพื้นที่ภาคเหนือ”

นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และ**นายอาทิตย์ รมพนาธรรม** นักวิชาการสิทธิมนุษยชนชำนาญการพิเศษ ดำเนินรายการเวทีสาธารณะ “สถานการณ์สิทธิมนุษยชนกับการขับเคลื่อนงานร่วมกับ กสม. ในพื้นที่ภาคเหนือ” สรุปได้ดังนี้

๑) นางแนนน้อย แซ่เซ่ง ประธานเครือข่ายสตรีชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย ได้สะท้อนถึงสถานการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งยังคงเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานหลายด้าน อาทิ สิทธิในที่ดินและทรัพยากร การเข้าถึงน้ำสะอาด การบริการด้านสุขภาพ และสถานะบุคคลหรือสัญชาติ นอกจากนี้ ผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์ไม่มีสิทธิและอำนาจในการตัดสินใจในชีวิตตนเอง รวมถึงไม่สามารถแสดงความคิดเห็นในครอบครัว และยังคงมีความไม่เท่าเทียมทางเพศ เช่น สามีสามารถมีภรรยาหลายคน และผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมากยังไม่รู้สิทธิของตนเอง ทำให้ไม่สามารถเรียกร้องสิทธิได้ ดังนั้น กสม. ควรทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยการลงพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนในระดับชุมชน

๒) นางยุพา สุขเรือง ประธานเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย ได้สะท้อนถึงสถานการณ์การเลือกปฏิบัติและการตีตราทางสังคมต่อผู้ติดเชื้อเอชไอวี โดยยกตัวอย่างกรณีเด็กที่ติดเชื้อเอชไอวีซึ่งอาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์ และได้สมัครเข้าเรียนในหลายโรงเรียนแต่ถูกปฏิเสธ เนื่องจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับ

ผู้ติดเชื้อเอชไอวีและการติดต่อของโรคเอดส์ในสถานศึกษา นอกจากนี้ ยังมีผู้ติดเชื้อเอชไอวีจำนวนมากไม่กล้าแสดงตัวหรือเรียกร้องสิทธิของตนเอง เนื่องจากกลัวการถูกตีตราและการลดทอนคุณค่าในสังคม อีกทั้งยังพบการจำกัดสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพ ดังนั้น กสม. ควรสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอชไอวีในสังคม ควบคู่กับการเสริมสร้างความมั่นใจและศักยภาพให้แก่ผู้ติดเชื้อเอชไอวี เพื่อให้สามารถใช้สิทธิของตนเองได้อย่างเท่าเทียม

๓) นายสันติพงษ์ มูลพอง ผู้อำนวยการมูลนิธิเครือข่ายสถานะบุคคล ได้อธิบายถึงความสำคัญของสถานะบุคคลว่าเป็นพื้นฐานของการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยระบุว่ากรณีสถานะทางกฎหมาย เช่น การมีเลขประจำตัวประชาชน ๑๓ หลัก และมีรายการชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรจะทำให้บุคคลสามารถเข้าถึงสิทธิด้านการศึกษา การรักษาพยาบาล และสวัสดิการต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ สถานการณ์คนไร้รัฐไร้สัญชาติเป็นปัญหาสำคัญในพื้นที่ภาคเหนือ และมีความซับซ้อนมากขึ้นจากสถานการณ์ความไม่สงบในประเทศเพื่อนบ้านที่ส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายของประชากร โดยเฉพาะเด็กที่เดินทางโดยลำพัง เสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิ จึงต้องแก้ไขปัญหานี้ทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติ ควบคู่กับการสร้างความเข้าใจในสังคม

๔) พระมหาอินสอน คุณวุฒโฒ (แสงยอด) ประธานมูลนิธิโพธิยาลัย ได้สะท้อนถึงสถานการณ์ปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนของพระภิกษุและสามเณรผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ/ไร้รัฐไร้สัญชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและสวัสดิการต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและการได้รับการรับรองวุฒิการศึกษาจากสถานศึกษาของประเทศไทย พบว่าระบบข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่เชื่อมโยงกัน ทำให้เกิดข้อจำกัดในการบริหารจัดการและการดูแลกลุ่มดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมและทั่วถึง ประกอบกับข้อจำกัดของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ไม่สามารถรับสามเณรหรือพระสงฆ์เข้าเรียนได้ ขณะที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจัดการศึกษาเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงตอนปลายเท่านั้น ดังนั้น คณะสงฆ์จึงยื่นเรื่องต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เพื่อขอเปิดศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งดำเนินการโดยมูลนิธิโพธิยาลัย เพื่อจัดการศึกษาแก่สามเณรผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ/ไร้รัฐไร้สัญชาติ และเตรียมพร้อมศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ รวมทั้งให้มีเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๑๓ หลัก จากการได้รับรหัสประจำตัวผู้เรียนของนักเรียนที่ขึ้นต้นด้วย G (G-Code) ซึ่งจะนำไปสู่การเข้าถึงสิทธิด้านการศึกษาและการพัฒนาสถานะบุคคลต่อไป

๕) นายสว่าง แก้วกันทา ผู้อำนวยการมูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุ ได้สะท้อนถึงสถานการณ์ของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคเหนือ โดยชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุจำนวนมากยังประสบปัญหาในการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน ทั้งในด้านสุขภาพ สวัสดิการ และการดูแลในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ห่างไกล ซึ่งมักไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐได้อย่างทั่วถึง ปัจจุบันมีผู้สูงอายุจำนวนมากอาศัยอยู่ตามลำพังและขาดผู้ดูแล ส่งผลให้คุณภาพชีวิตลดลง เสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ รวมถึงมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ทำให้ไม่ทราบถึงสิทธิหรือสวัสดิการที่ตนเองพึงได้รับ ทั้งนี้ การดูแลผู้สูงอายุควรทำงานในระดับชุมชน อาศัยเครือข่ายในพื้นที่ ทั้งในด้านการดูแล การเฝ้าระวัง และการส่งต่อบริการ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุให้มีความครอบคลุมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และคำนึงว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีคุณค่าและมีบทบาทในสังคม ควรได้รับการคุ้มครองสิทธิและการดูแลอย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

๖) นายวิเชียร ทาหล้า ผู้จัดการบ้านเต็มฝัน ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้าน จ. เชียงใหม่ ได้สะท้อนสถานการณ์ของกลุ่มคนไร้บ้าน โดยชี้ให้เห็นว่ากลุ่มคนไร้บ้านเป็นปัญหาจากความเหลื่อมล้ำและการละเมิดสิทธิในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสถานะบุคคล การขาดโอกาสทางการศึกษา การขาดทักษะชีวิต ปัญหาสุขภาพ ความยากจน รวมถึงการถูกผลักออกจากระบบสังคม เมื่อบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานได้ จึงต้องเข้ามาแสวงหาโอกาสในเมือง แต่เมืองก็ไม่สามารถรองรับทุกคนได้อย่างเหมาะสม ทำให้บางส่วนกลายเป็นคนไร้บ้าน

ซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้มีความหลากหลายทางเพศ ผู้ติดเชื้อเอชไอวี และแรงงานข้ามชาติ สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาคนไร้บ้านเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างในสังคม ดังนั้น สิทธิด้านที่อยู่อาศัยเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต จึงได้จัดตั้งพื้นที่ฟื้นฟู เช่น ศูนย์พักพิงเพื่อช่วยให้คนไร้บ้านสามารถตั้งหลักชีวิต ฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ และวางแผนแก้ไขปัญหาของตนเองได้ อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาคอนไร้บ้านมีความซับซ้อน เนื่องจากเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย ทั้งปัญหาสุขภาพกายและสุขภาพจิต รวมถึงข้อจำกัดของนโยบายและโครงสร้างสังคมที่ยังไม่เอื้อต่อการเข้าถึงสิทธิและโอกาสอย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ ส่งผลให้กลุ่มคนจนเมืองจำนวนหนึ่งที่มีความเปราะบางอาจกลายเป็นคนไร้บ้านได้ หากไม่สามารถเข้าถึงที่อยู่อาศัยหรือสวัสดิการที่เหมาะสม ดังนั้น การแก้ไขปัญหาคอนไร้บ้านควรส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิในที่อยู่อาศัย สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนจนเมือง และเปิดโอกาสให้เกิดความร่วมมือของคนจนเมืองในการกำหนดนโยบายและการพัฒนาเมือง เพื่อแก้ไขปัญหายั่งยืน

๗) นางเตือนใจ ดีเทศน์ ผู้ก่อตั้งมูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา และอดีต กสม. ได้สะท้อนประเด็นการละเมิดสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของบุคคลที่ได้รับสัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรค ๒ แห่ง พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งจากการวินิจฉัยขององค์การอิสระ บุคคลกลุ่มดังกล่าวสามารถถูกเพิกถอนสัญชาติหรือถูกผลักดันออกนอกประเทศได้ เนื่องจากยังถือว่ามีสัญชาติของบิดามารดาอยู่ และไม่ถือเป็นบุคคลไร้รัฐ นอกจากนี้ การตีความว่าบุคคลที่ได้รับสัญชาติไทยตามมาตรา ๗ ทวิ วรรค ๒ ไม่ใช่ผู้ได้สัญชาติไทยโดยการเกิด ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิทางการเมืองเนื่องจากกฎหมายเลือกตั้งกำหนดว่าผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งต้องเป็นผู้ที่ได้สัญชาติไทยโดยการเกิด ส่งผลให้บุคคลกลุ่มนี้อาจถูกจำกัดสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งอาจเป็นการเลือกปฏิบัติขัดต่อหลักการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) รวมถึงปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในเรื่องสิทธิที่จะมีสัญชาติ นอกจากนี้ ยังพบปัญหากระบวนการแปลงสัญชาติที่มีความซับซ้อนและใช้เวลานาน มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ทำให้ผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิได้เนื่องจากข้อจำกัดด้านภาษา ความรู้ทางกฎหมาย และขั้นตอนที่ยุ่งยาก ดังนั้น กสม. ควรศึกษาเปรียบเทียบและผลักดันการปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและคุ้มครองผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนในระดับสากล

๘) นายศุภลักษณ์ บำรุงกิจ เลขาธิการเครือข่ายแรงงาน ภาคเหนือ กล่าวถึงสถานการณ์สิทธิแรงงานในประเทศไทย โดยพบช่องว่างทางกฎหมายและการปฏิบัติทำให้แรงงานจำนวนมากไม่ได้รับการคุ้มครองตามมาตรฐานแรงงาน และถูกละเมิดสิทธิแรงงาน อาทิ แรงงานไม่ได้รับค่าแรงขั้นต่ำ ทำงานล่วงเวลาโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ลาป่วยไม่ถึง ๓ วันต้องใส่ใบรับรองแพทย์ มีเวลาพักร้อนครั้งเดียวเพียง ๒๐ นาที และพนักงานหญิงถูกเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรมเนื่องจากการตั้งครรภ์ การทำโทษพนักงานด้วยการเฆี่ยนตี มีการล่วงละเมิดทางเพศในที่ทำงาน การใช้แรงงานบังคับ แรงงานผู้มีความหลากหลายทางเพศถูกเลือกปฏิบัติ และมีการใช้รูปแบบการจ้างเหมาบริการในหน่วยงานภาครัฐ อย่างไรก็ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ยังไม่สามารถคุ้มครองแรงงานได้เนื่องจากแรงงานไม่กล้าร้องเรียนนายจ้าง รวมถึงยังไม่มีความคุ้มครองแรงงานในขั้นตอนของการสมัครและคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน นอกจากนี้ แรงงานมีข้อจำกัดในการจัดตั้งสหภาพแรงงานส่งผลให้แรงงานขาดอำนาจในการรวมกลุ่มเจรจาต่อรอง

สำหรับการดำเนินการคุ้มครองสิทธิแรงงานของ กสม. ที่ยืนยันว่าพนักงานส่งพัสดุ-อาหาร (ไรเดอร์) เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของแพลตฟอร์มดิจิทัล ควรได้รับสวัสดิการตามที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งมีสิทธิในการเป็น

ผู้ประกันตนมาตรา ๓๓ ตาม พ.ร.บ. ประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นคำวินิจฉัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของเครือข่ายแรงงานในการคุ้มครองสิทธิแรงงานของไรเดอร์

๙) **นายพงศ์ธร จันทรเลื่อน** ประธานมูลนิธิเดอะลิงค์ ได้สะท้อนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะประเด็นความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และการเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน ตัวอย่างกรณีแรงงานเก็บลำไยที่มีการกำหนดค่าจ้างแตกต่างกันระหว่างเพศชาย เพศหญิง และบุคคลหลากหลายทางเพศ แม้จะสามารถทำงานได้เท่ากัน ซึ่งสะท้อนถึงอคติทางเพศในสังคมและการเลือกปฏิบัติที่มีความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นสำหรับผู้มีอัตลักษณ์ทับซ้อน นอกจากนี้ พัฒนาการของการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย แบ่งออกเป็น ๓ ช่วงสำคัญ ได้แก่ ช่วงแรกเป็นยุคที่เผชิญปัญหาและการกีดกันอย่างชัดเจน ช่วงที่สองเป็นยุคที่ให้ความสำคัญกับการสร้างอัตลักษณ์ทางเพศและการยอมรับความหลากหลาย และปัจจุบันเป็นยุคที่มุ่งเน้นการผลักดันเชิงนโยบายและกฎหมาย เช่น กฎหมายสมรสเท่าเทียม และการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างเท่าเทียม อย่างไรก็ตาม ระบบของรัฐยังคงยึดกรอบคิดแบบทวิลักษณ์ทางเพศ ทำให้สิทธิและสวัสดิการของรัฐยังไม่รองรับความหลากหลายทางเพศได้อย่างแท้จริง ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการสาธารณะ เช่น ระบบสาธารณสุขที่ยังไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางเพศของผู้ใช้บริการ รวมถึงปัญหาความรุนแรงและการคุกคามทางเพศที่ยังเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ ทั้งในครอบครัว สถานศึกษา และพื้นที่สาธารณะ อีกทั้งกลุ่มพนักงานบริการ โดยเฉพาะผู้มีความหลากหลายทางเพศ ขาดการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน ดังนั้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าวควรพัฒนา จ. เชียงใหม่ ให้เป็นเมืองแห่งความเท่าเทียมทางเพศภาวะ (Gender Equality City) ออกแบบนโยบายและกลไกต่าง ๆ ให้รองรับความหลากหลายของประชาชนทุกกลุ่มอย่างแท้จริง รวมถึงการสร้างพื้นที่ปลอดภัย และการเคารพอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของประชาชน เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและลดการเลือกปฏิบัติ

๑๐) **นายเกรียงไกร ไชยเมืองดี** ผู้อำนวยการมูลนิธิริชเด็ก กล่าวว่า การพัฒนาและคุ้มครองสิทธิเด็กเป็นรากฐานสำคัญของสังคม เนื่องจากเด็กจะเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนประเทศในอนาคต หากขาดการดูแลและส่งเสริมอย่างเหมาะสมจะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างสังคมในระยะยาว ปัจจุบันพบอุปสรรคในการเข้าถึงบริการของเด็ก โดยเฉพาะเด็กติดตามแรงงานข้ามชาติ และข้อจำกัดในการเข้าถึงศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เนื่องจากจำนวนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่เพียงพอและมีงบประมาณจำกัด ส่งผลให้เด็กจำนวนมากต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม อีกทั้งผู้ปกครองมีรายได้น้อย ทำให้ต้องนำเด็กไปฝากเลี้ยงในระบบที่ไม่เป็นทางการ อาจกระทบต่อพัฒนาการของเด็กในระยะยาว

นอกจากนี้ เยาวชนจำนวนมากยังเผชิญกับปัญหาสุขภาพทางเพศ โดยพบการติดเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในกลุ่มวัยรุ่นซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากการขาดการให้ความรู้ด้านเพศวิถีศึกษาอย่างรอบด้าน ในสถานศึกษา รวมถึงการเข้าถึงอุปกรณ์ป้องกัน เช่น ถุงยางอนามัย ที่ยังไม่สะดวกและไม่เป็นความลับ ส่งผลให้เยาวชนขาดทักษะในการป้องกันตนเอง ด้านผลกระทบจากโลกออนไลน์ พบเด็กจำนวนมากถูกกลั่นแกล้ง หลอกลวง เสี่ยงต่อการถูกแสวงประโยชน์ทางเพศ และชักชวนให้กระทำความผิด เช่น การเปิดบัญชีม้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งความปลอดภัยและสุขภาพจิตของเด็ก สำหรับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาฝุ่น PM ๒.๕ และภัยพิบัติต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อเด็กสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากเป็นกลุ่มเปราะบางและร่างกายยังไม่พัฒนาอย่างเต็มที่ รวมถึงไม่สามารถป้องกันตนเองได้ ดังนั้น ต้องมีมาตรการพิเศษในการคุ้มครองเด็ก อย่างไรก็ตาม ระบบการป้องกันและดูแลเด็กในสถานการณ์ฉุกเฉินในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ อาทิ ขาดห้องเรียนปลอดฝุ่น PM ๒.๕ ทั้งนี้ กสม. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ผ่านเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้สิทธิของตนเอง และพัฒนาศักยภาพในการเป็นผู้นำในอนาคต พร้อมทั้งสร้างระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการคุ้มครองและพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน

๑๑) นางสาวลำตวน มหาวัน หัวหน้าหน่วยงานประจำจังหวัดเชียงใหม่ สภามงคลของผู้บริโภค ได้สะท้อนบทบาทและสถานการณ์ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในพื้นที่ จ. เชียงใหม่ โดยพบว่ามีจำนวนเรื่องร้องเรียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อาทิ ปัญหาค่าไฟฟ้าที่มีอัตราสูงเกินจริง โดยเฉพาะในหอพักหรือห้องเช่า รวมถึงกรณีการถูกหลอกลวงหรือฉ้อโกงทางออนไลน์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคในหลายกลุ่ม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาผู้บริโภคมีความเชื่อมโยงกับประเด็นสิทธิมนุษยชนในมิติอื่น ๆ สำหรับการทำงานของสภามงคลของผู้บริโภคในพื้นที่ภาคเหนือมีเครือข่ายองค์กรผู้บริโภคจำนวนมาก ทำให้สามารถขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง และมีศักยภาพในการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น โดยเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิผู้บริโภคให้แก่ประชาชน ดังนั้น กสม. ควรทำงานร่วมกับสภามงคลของผู้บริโภค โดยเฉพาะการลงพื้นที่ การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการส่งต่อเรื่องร้องเรียนระหว่างกัน เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของประชาชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนการทำงานเชิงรุกในระดับพื้นที่และประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลช่องทางการร้องเรียน และความช่วยเหลือได้อย่างทั่วถึง

๑๒) นายบัญชาการ พลชมพู ประธานช่วงจำกัด ได้สะท้อนปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนในมิติของทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชน โดยยกตัวอย่างกรณีฝายพญาคำซึ่งเป็นระบบชลประทานดั้งเดิมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของ จ. เชียงใหม่ การรื้อถอนหรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างดังกล่าวอาจกระทบต่อสิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ และวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในพื้นที่ รวมถึงความเชื่อและพิธีกรรมในชุมชน

๔. ความเห็นของสำนักเฝ้าระวังและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน

โครงการสัมมนาเครือข่ายเนื่องในโอกาสพิธีเปิดสำนักงาน กสม. พื้นที่ภาคเหนือ ส่งเสริมให้ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ได้รับทราบหน้าที่และอำนาจของ กสม. และสำนักงาน กสม. ทั้งในส่วนกลางและพื้นที่ เป็นประโยชน์ในการร่วมมือและประสานงานระหว่างกันเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ภาคเหนือให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังได้เปิดเวทีให้ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสะท้อนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในพื้นที่ภาคเหนือ อาทิ สิทธิของผู้สูงอายุ เด็ก สตรี กลุ่มชาติพันธุ์ แรงงาน แรงงานข้ามชาติ คนไร้บ้าน ผู้มีความหลากหลายทางเพศ ผู้บริโภค และผู้ติดเชื้อเอชไอวี ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเฝ้าระวังและประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชน การดำเนินงานของสำนักงาน กสม. พื้นที่ภาคเหนือ และสนับสนุนการดำเนินงานของ กสม. ตามหน้าที่และอำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

.....

สำนักเฝ้าระวังและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน
สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
เมษายน ๒๕๖๙